

המדרש:

ארבע אמות, הרי פשיטא, ודאי שהוא נאמן על כך שנתן!

אלא לאו, מדובר בכגון דאמר ליה, שאמר לו הנתבע "פרעתוך בתוך זמני", קודם שהשלמת בניית ארבע אמות. ומכך שהוא נאמן, אלמא, מוכח מכאן, שאפילו במקום שיש נגדו חזקה שאין אדם עשוי לפרוע תוך זמנו, אמרינן נאמן הוא מכח "מיגור" של "מה לי לשקר", שהרי היה יכול לטעון, אילו רצה, שפרע לאחר שהגיע זמנו.

ודוחה הגמרא: מהרישא של משנתנו אין ראייה, כי שאני הכא, שונה כאן הדין של המשנה, דכל שפא ושפא, זימניה הוא! אין זה נקרא תוך זמנו, לפי שכל שורה ושורה שבונה, זמנו הוא לקבל עליה שכרו. ואם כן, אין זה תוך זמנו, אלא לאחר זמנו. ואין לפשוט מכאן את הספק.

ומנסה הגמרא לפשוט מהסיפא של משנתנו:

תא שמע: מארבע אמות ולמעלה, אין מחייבין אותו להשתתף בהוצאות. אולם, אם סמך לו חבריו כותל אחר, הרי הוא בחזקת שלא נתן חלקו, אף על פי שנתחייב בו עם סמיכת כותלו וטוען הוא ששילם, עד שיביא ראייה שנתן.

ושוב מבררת הגמרא:

חיבי דמי, איך מדובר? אילימא, אם נאמר שמדובר באופן שתבעו לאחר זמנו, ואמר לו הנתבע "פרעתוך בזמני" עם גמר בניית הכותל, כשידעתי כמה עלי לשלם, אמאי לא? מדוע לא יהא נאמן לומר שפרע, והרי בזמנו, לדברי הכל נאמן!

אלא לאו, מדובר כאן באופן דאמר ליה

תבעו הלווה למלוה לאחר זמן הפרעון. ואמר לו הלווה: פרעתוך בתוך זמני, עוד בטרם הגיע זמן הפרעון, מהו הדין?

וצדדי הספק הם:

מי אמרינן, האם אפילו במקום שטענתו של הלווה היא נגד ה"חזקה", שאין אדם עשוי לפרוע תוך זמנו, בכל זאת אומרים אנו שהוא נאמן מכח "מה לי לשקר", שהרי מה לו לשקר ולטעון "פרעתוך בתוך זמני", כשהיה יכול לטעון [אילו רצה לשקר] טענה טובה יותר, "פרעתוך בזמני" והיה נאמן, והיינו טענת "מיגור". ולכן, גם כשטוען "פרעתוך בתוך זמני", יהיה נאמן בשבועה מכח ה"מיגור".

או דילמא, או שמא, מאחר ומוחזק לנו שאדם אינו פורע בתוך זמנו, אם כן, במקום שיש חזקה המערערת את אמינות דבריו, לא אמרינן, אין אומרים, שיועיל לו ה"מיגור" של "מה לי לשקר".

ומנסה הגמרא לפשוט את השאלה ממשנתנו:

תא שמע, בא שמע ראייה ממה ששינינו: עד ארבע אמות, מאחר ויכול לכפותו, הרי הוא בחזקת שנתן את חלקו, עד שיביא התובע ראייה שלא נתן.

ומבררת הגמרא:

חיבי דמי, איך מדובר כאן? אילימא, אם נאמר שמדובר בכגון שתבעו לאחר זמן, לאחר שגמר את בנין הכותל. ואמר לו הנתבע: "פרעתוך בזמני", עם השלמת גובה

וקתנני, ושנינו על כך: חייב. אלמא, הרי מוכח מכאן, שבמקום חזקה לא אמרינן, אין אנו אומרים "מיגו" של "מה לי לשקר". ואין מאמינים לו בזה.

ודוחה הגמרא:

לא! מאי, מהו הפירוש "איך לך בידי", שהוא טוען "לא היו דברים מעולם". כלומר, כופר הוא עתה בעצם החיוב. ומשום כך חייב לשלם, לפי דאמר מר, התנא: כל האומר "לא לויתיי", כאומר "לא פרעתי" דמי. כי מי שאינו לוה ברור הדבר שאינו פורע. ומכיון שיש כאן עדים שהודה לו בפניהם על ההלוואה, והוא עצמו הודה שלא פרע [באומרו "לא לויתיי"], לכן הוא חייב. אך אילו היה טוען "פרעתי", היה נאמן, אפילו אם עצם ההלוואה היתה בפני עדים. שהרי כך נפסקה הלכה, שהמלוה את חבירו בפני עדים, אינו צריך לפורעו דוקא בעדים.

שנינו במשנה [ה א]: ראובן ושמעון שהיו להם שתי חצירות זו לצד זו, ובנה ראובן כותל בין שתי החצירות, חייב שמעון להשתתף עמו בהוצאות הכותל. אבל אם חפץ ראובן לבנות כותל הגבוה מארבע אמות, אין חייב שמעון להשתתף עמו בהוצאות היתירות שמוציא על גובה הכותל —

אבל אם לאחר שבנה ראובן כותל גבוה מארבע אמות סמך שמעון לו כותל אחר, הגבוה מארבע אמות כדי שיוכל להניח תקרה על שני הכתלים, בזה גילה שמעון דעתו שהוא חפץ בגובה הכותל, ולכן מגלגלין עליו את הכל. חייב שמעון להשתתף גם בהוצאות שהוציא ראובן על

"פרעתיך בתוך זמני", ואף על פי שיש לו "מיגו", שיכל לטעון "פרעתיך לאחר זמני", בכל זאת, אינו נאמן. אלמא, מוכח מכאן שבמקום שיש נגדו חזקה, לא אמרינן שיועיל ה"מיגו" של "מה לי לשקר".

ודוחה הגמרא:

שאני הכא, שונה כאן הדין, לפי דאמר, שאומר הנתבע לעצמו, מדוע אשלם, מי יימר, מי זה יאמר, המחייבי לי רבנן, שיחייבו אותי חכמים לשלם, אולי יפטרונני! ולכן הוא בחזקת שלא נתן.

ושוב מנסה הגמרא לפשוט את השאלה ממשנה במסכת שבועות [לח ב]:

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: תא שמע: אמר אחד לחבירו: מנה לי בידך, וחייבי אתה ליתנו לי.

אמר לו הנתבע בפני שני עדים: הין, אכן כן. למחר, אמר לו שוב: תנהו לי. אם אמר הנתבע: כבר נתתיו לך! הרי הוא פטור מלשלם, אף שאתמול הודה בפני עדים. שהרי יתכן שפרעו מאתמול עד עתה, ואין זה כופר בהודאתו הראשונה. אבל אם ענה לו "אין לך בידי כלום", לפי שאיני חייב לך כלל, הרי זה חייב לשלם.

ודן רב אחא בריה דרבא בדברי המשנה:

מאי לאו, האם אין כוונת המשנה לומר כך:

כשהוא אומר "נתתיו לך", מדובר בכגון דאמר ליה הנתבע "פרעתיך בזמני". ואילו כשאומר "אין לך בידי", מדובר באופן דאמר ליה "פרעתיך בתוך זמני".

גובה הכותל, ואף אם עדיין לא בנה תקרה על הכתלים.

אמר רב הונא, אם **סמך** שמעון את כותלו רק **לפלגא** מול חצי מהכותל הראשון שבנה ראובן, כגון שאורך הכותל שבנה שמעון לא הגיע אלא לחצי מאורך הכותל שבנה ראובן, או, שלא הגיע גובה כותל שמעון לגובה כותל ראובן, הרי זה כאילו **סמך לכולה** כנגד כל הכותל הראשון, וחייב שמעון להשתתף בכל הוצאות הכותל הראשון, ואף על החלק שכנגדו לא בנה. —

טעמו של דין זה הוא, דכיון שהתחיל שמעון לבנות כותל מול הכותל שבנה ראובן, אף שאין אורך הכותל ככותל ראובן, סופו לגמור ולבנות כנגד כל אורך הכותל הראשון, ולתת מעל שני הכתלים תקרה, ולכך מעתה חייב להשתתף בכל הוצאות הכותל הראשון. וכן באופן שלא היה כותל שמעון גבוה ככותל ראובן יש לומר שלבסוף יגביה את כתלו ויניח מעל שני הכתלים תקרה. ואפשר עוד שיבנה על הכותל הנמוך תקרה, ויעשה על גביה עליית גג, ונמצא

שלבסוף ישתמש בכל גובה הכותל שבנה ראובן, ומשום כך חייב להשתתף מעתה בהוצאות גובה כל הכותל הראשון.

ואף שעדיין לא נתן עליו תקרה, בכל זאת חייב להשתתף, כמו ששינונו במשנה.

ורב נחמן אמר, אם הכותל השני אינו כנגד כל הכותל הראשון, אין חייב שמעון להשתתף בכל הוצאות הכותל הראשון, אלא **למאי דסמך סמך** על החלק שכנגדו סמך את כותלו חייב להשתתף שהרי סופו לסמוך עליו תקרה ולהשתמש בו, ואילו **למאי דלא סמך לא סמך** על החלק שכנגדו לא בנה אינו חייב להשתתף.

ומודה **רב הונא בקרנא ולופתא** אם היה ביתו של שמעון צמוד לכותל שבנה ראובן, ולאחר מכן הוסיף שמעון לביתו תוספת קטנה כנגד כותלו של ראובן כאשר תוספת זו מרוחקת מהכותל,

ומעתה יכול שמעון להשתמש בכותל שבנה ראובן אם יניח תקרה בין התוספת שהוסיף לביתו לכותל ראובן [עיין באיור], בזה מודה

רב הונא שאינו חייב להשתתף בכל הוצאות הגובה של הכותל הראשון אלא רק על חלק הכותל שכנגדו בנה, כי במקרה זה אין לומר דסופו שיבנה עוד סמוך לכותל, דאין בנין כזה עשוי להמשך עוד⁽¹⁾.

ומודה רב נחמן אף שהוא סובר דאין שמעון חייב להשתתף בכל הכותל אלא רק על החלק שכנגדו בנה את כתלו, מודה הוא שאם בנה שמעון כותל הנמוך מכותלו של שמעון, ועשה בכותל סימן המוכיח שהוא

עומד לתת על גבי כותל זה תקרה כגון **באפריזא** שהניח קורה עבה שעליה גיילים להניח את התקרה⁽²⁾, או שגילה דעתו שרוצה לעשות תקרה **בקבעתא**⁽³⁾ **דכשורי** שעשה חורים בכותל וציפה את החורים בעץ, כדי לסמוך את קורות התקרה בחורים אלו, במקרה זה מחייבים אותו להשתתף בהוצאות כל הכותל הראשון, משום שלאחר שיניח תקרה על הכותל הנמוך סופו להגביה את הכותל מעל התקרה ולבנות על גבי התקרה עליית גג עד לגובה כותלו של

יצטברו על הכותל, בזה גילה דעתו שאינו מתכוין להגביה עוד את הכותל, ולכן אינו חייב להשתתף בכותל ראובן אלא על החלק שכנגדו בנה.

ישנם עוד כמה פירושים בראשונים מהו 'קרנא ולופתא', עי' ברבינו גרשום, ברמב"ן ברשב"א ובשיטה מקובצת.

1. על פי רש"י, ולשיטתו 'קרנא ולופתא' הוא דבר אחד, שמשמעותו 'חיבור שבקרבן זוית' (לופתא – חיבור. קרנא – קרבן זוית). ונמצא שלשיטת רש"י המקרה שמודה רב הונא הוא רק באופן שכותל שמעון אינו ארוך ככותל ראובן, אבל אם כותל שמעון אינו גבוה ככותל ראובן, אין אופן שבו מודה רב הונא שאינו חייב להשתתף בכל הוצאות גובה הכותל.

אבל התוס' פירשו באופן אחר, ולשיטתם 'קרנא ולופתא' הם שני מקרים. קרנא, הוא לענין אורך, דאף שסובר רב הונא שאם אורך כותל שמעון אינו מגיע לאורך כותל ראובן חייב שמעון להשתתף בכל הוצאות הגובה של כותל ראובן, מודה הוא שאם עשה שמעון 'קרנא', והיינו שכופף את סוף הכותל לכיוון כותל ראובן, בזה גילה דעתו שאינו מתכוין להמשיך לבנות את הכותל, ולכן אינו חייב להשתתף בהוצאות שהוציא ראובן על גובה הכותל, אלא רק על החלק שכנגדו בנה. וכן יש אופן שבו מודה רב הונא לענין גובה, דאף שהוא סובר שגם אם בנה שמעון כותל הנמוך מכותל ראובן, מכל מקום חייב להשתתף בהוצאות שהוציא ראובן על כל גובה הכותל, מודה הוא שאם עשה שמעון בראש הכותל 'לופתא' והיינו שעשה בראש הכותל שיפוע כדי שמי הגשמים לא

2. כדי שלא ירקבו קורות התקרה מהלחות שבכותל – רש"י. והתוס' פירשו 'אפריזא' באופן אחר, והוא שאין מדובר לענין גובה, אלא באופן שכותל שמעון לא הגיע לאורך כתלו של ראובן. ועל זה אמרו דמודה רב נחמן שאם השאיר בסוף הכותל אבן אחת בולטת ואבן אחת שוקעת, ולא יישר את סוף הכותל, בזה גילה דעתו שחפץ להמשיך לבנות את הכותל, ולכן מעתה חייב להשתתף בהוצאות שהוציא ראובן על גובה כל הכותל. וכתב רבינו יונה, דלפי פירוש זה אם טוען שמעון שאינו חפץ לבנות רק עוד שורה אחת של לבינים נאמן, והטור כתב על זה דאין נראה כן, דממשמעות הגמרא משמע שבאופן זה חייב להשתתף בכל.

3. הב"ח גרס 'ובאקבעתא'.

ראובן.

ששמעון השתתף עמו בהוצאות הכותל, **דאמר** ליה ראובן לשמעון, מה שהכנתי לך חורים כדי להניח בהם קורות, אין זה משום שסייעת בידי בבניית הכותל, אלא משום **דאמינא**, **לכי פייסת לי**, שכאשר תרצה להניח קורות על הכותל ותשתתף עימי בהוצאות גובה הכותל, לא אצטרך אז לעשות חורים בכותל **דלא ליתרע** שלא תתקלקל **אשיתאי**, את יסודות "אושיות" החומה.

והגמרא עוברת עתה לדון בענין 'חזקת תשמישין'.

ענינה של חזקה זו הוא, כאשר ראובן משתמש בבית או בחצר חבירו, וחבירו רואה ושותק, הרי שתיקתו זו מהווה ראיה שראובן קנה ממנו זכות השתמשות, או שנתן לו זכות זו במתנה, ושוב אין חבירו יכול למחות בו מלהשתמש בחצירו. ונחלקו ראשונים בפרטי חזקה זו כמו שיפורט בהערה⁽⁶⁾.

שנינו במשנה, ראובן שבנה כותל גבוה מארבע אמות אין חייב שמעון להשתתף עמו בהוצאות הגובה. אבל אם סמך שמעון כותל מול כותל ראובן מעתה חייב להשתתף עמו בהוצאות הגובה. ואם טען שמעון שכבר שילם לראובן את חלקו בשעת הבנייה אינו נאמן.

אמר רב הונא, ראובן שבנה כותל גבוה מארבע אמות, וחצב בראש הכותל בצד הפונה לחצר שמעון **בי כוי**, חורים להניח בהם קורות לתקרה, וטוען שמעון לראובן, אני השתתפתי עמך בהוצאות הכותל, שאלמלי כן לא היית מכין לי חורים בקיר שאוכל לסמוך עליהם בעתיד קורות לתקרה, **לא הוי חזקה** ואין נאמן שמעון לטעון כן, **ואף על גב דראובן טרח טירחה יתירה ועבד ליה**⁽⁴⁾ באותם חורים **הימלטי**⁽⁵⁾ נסרים עבים שמניחים בחורים להגן על הקורות, בכל זאת אין טרחתו זו של ראובן מהווה ראיה

4. גירסת הב"ח 'דמתנח ליה'.

5. מלשון הכתוב 'וטמנתם במלט' – נמוקי יוסף.

נחלקו ראשונים האם דומה היא לחזקת קרקע או לא.

א. דעת הרשב"ם [בהגה"ה בדברי רש"י בסוגייתנו, וכן הביאו התוס' בע"ב ד"ה ואי, בשמו. וכן הוא בפירוש הרשב"ם לקמן מא, ב ד"ה כל], דחזקה זו אינה דומה לחזקת ג' שנים בקרקע, ובחזקה זו אין צריך שישתמש ג' שנים, אלא די בכך שישתמש שעה אחת בפני בעל הבית ולא ימחה בעל הבית. אך מאידך, דומה חזקה זו לחזקת קרקע בכך שאין מועילה החזקה, אלא אם כן טוען המחזיק טענה, כגון שטוען, בעל החצר מכר לי זכות השתמשות בחצירו, או שנתן לי זכות זו במתנה. אבל אם אינו טוען שקיבל זכות זו מבעל החצר לא

6. בדברי הראשונים מצאנו ארבע שיטות בענין 'חזקת תשמישין'. דהנה, בחזקת קרקעות יש שני תנאים יסודיים כמבואר בפרק חזקת הבתים. א. שהמחזיק בקרקע ישב בה שלש שנים. ב. שכאשר יבא המערער ויאמר קרקע זו שלי היא יטען המחזיק טענה, כגון שיטען מכרת לי או נתת לי במתנה, שאם אינו טוען כן לא תועיל חזקתו, וכל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה. ולענין 'חזקת תשמישין' הנידונת בסוגייתנו,

אמר רב נחמן, אחזיק להורדי, ראובן שהיה רגיל לסמוך קורות דקות על כותל שמעון, ושתק שמעון ולא מיחה בו, הרי, משתיקתו אנו למדים שראובן קנה ממנו זכות להניח קורותיו על כתלו, או שנתן לו זכות זו במתנה, ולכן החזיק ראובן בשימוש זה

לעולם, ואין שמעון יכול למחות בו⁽⁷⁾. אבל חזקתו זו אינה אלא אלא לענין סמיכת קורות דקות, אבל במה שהניח קורות דקות עדיין לא אחזיק לבשורי. אין כאן חזקה להניח קורות כבידות על הכותל. ויכולו חבירו למנעו מלהניח קורות כבידות על

מועילה חזקתו. ובטור [חושן משפט סימן קנ"ג] הוסיף, שזהו דווקא בתשמיש שאין רגילים לכתוב על קנייתו שטר, כגון זכות להנחת קורות. אבל תשמיש שהרגילות לכתוב שטר על מכירתו אין מועילה חזקתו אלא אם כן השתמש שלש שנים ולא מיחה בו בעל הבית.

ב. שיטת רבינו יונה, הרשב"א, והרא"ש, שדיני חזקה זו הרי הם כדיני חזקת קרקע, ולכן אין חזקת חזקה אלא אם כן השתמש בחצר שלש שנים ולא מיחה בו בעל הבית. וכן חזקה זו צריכה טענה כחזקת קרקע.

ג. שיטת הגאונים שהביאו הטור והראשונים בסוגייתו, וכן דעת הרמב"ם [הלכות שכנים, פרק ח' הלכה א', ובפרק י"א הלכה ד'], וכן היא דעת הר"י מיגאש והרמב"ן [כמו שביאר הנמוקי יוסף], דבחזקה זו אין צריך טענה ואין צריך ג' שנים, ודי בכך שהשתמש בחצר בפני בעל הבית. דכיון ששתק בעל הבית הרי זו ראייה שמחל לו בעל הבית על אותו שימוש שמשתמש בחצירו, ושוב אין יכול בעל הבית לחזור בו. מה שאין כן בחזקת קרקע אף אם תהיה מחילה היא לא תועיל, דאין קרקע נקנית במחילה.

והקשה הקצות החושן [סי' קנ"ג ס"ק ג'] איך אפשר לקנות את זכויות ההשתמשות במחילה, והלא מחילה אינה קנין?

וכתב הקצוה"ח דלשיטת הרמב"ם ניחא, כי דעת הרמב"ם [פרק א' מהלכות מכירה הלכה ט"ו] שקרקע נקנית באכילת פירות, ואם כן כשמשתמש בקרקע הרי זה כאכילת פירות ובוה קונה את הזכות להשתמש בקרקע, [ושתיקת

הבעלים מהווה נתינת רשות לקנות את התשמיש]. וכתב הקצות החושן, שאף השיטות שחלקו על הרמב"ם וסברו שאין הקרקע נקנית באכילת פירות אין זה אלא על גוף הקרקע, אבל לענין קניית תשמיש בלבד מועיל עשיית התשמיש כדי לקנות את הזכות לעשות תשמיש זה לעולם.

אך בדברי הרשב"א בפרק חזקת הבתים [כח ב ד"ה אלא מעתה] מבואר שלא כדברי הקצות החושן, דהרשב"א כתב שם שאין חזקת תשמישין צריכה קנין כלל, אלא די בכך שבעל הבית ימחול למשתמש ובוה יקנה המשתמש שימוש זה לעולם, וביאור דבריו יעוין בברכת שמואל.

ד. הריב"ם בתוס' לקמן כג א, סובר כשיטת הגאונים דבחזקה זו אין צריך טענה, אלא שהוא סובר דמכל מקום צריך שישתמש ג' שנים כדי שיהיה לו בזה חזקה.

7. על פי רש"י והרשב"ם בהגה"ה כאן וכן הוא שיטת רוב ראשונים. אבל הראשונים כאן הביאו את שיטת רבינו תם שפירש את הסוגי' באופן אחר, ולשיטתו אין הסוגיה מדברת כלל מעניני חזקת תשמישין, [דאם כן אין מקומה של סוגיה זו כאן אלא בפרק חזקת הבתים], אלא הסוגיה מוסבת על מה ששינונו במשנה, דראובן שבנה כותל מעל ארבע אמות אין נאמן שמעון לומר שהשתתף עם ראובן בהוצאות הכותל. ועל זה אמרו שאם הניח שמעון קורות גדולות על הכותל, אזי נאמן לומר שהשתתף עם ראובן

הכותל.

ואם החזיק ראובן להניח **כשורי**, קורות כבידות על כותל חברו, ולא מיחה בו חברו, הרי **אחזיק** חזקה זו מועילה גם להניח **הורדי** קורות דקות, כי אם ניתנה לו זכות השתמשות לקורות כבידות כל שכן שניתנה לו זכות זו לקורות דקות.

רב יוסף אמר, אף אם **אחזיק להורדי** להניח קורות דקות, **אחזיק** גם **לכשורי** להניח קורות כבידות. כי הקונה מחבירו זכות השתמשות בחצירו אינו קונה זכות זו לחצאין, וכיון שאנו רואים שקנה זכות לקורות דקות, בהכרח שקנה זכות גם לקורות כבידות⁽⁸⁾.

איכא דאמרי — יש שאמרו בשם רב נחמן הלכה שונה. **דאמר רב נחמן** שאם **אחזיק להורדי** לקורות דקות **אחזיק** גם **לכשורי** לקורות כבידות, וכן אם החזיק **לכשורי אחזיק להורדי**!⁽⁹⁾

אמר רב נחמן, **אחזיק לנטפי**, ראובן שהיה ביתו סמוך לחצר שמעון, והיו מי הגשמים נוטפים מגג בית ראובן לחצר שמעון. ושתק שמעון ולא מיחה בו. הרי, יש ראובן חזקה לשימוש זה בחצר שמעון, ושוב אין יכול שמעון למחות בו. ובכלל חזקה זו **אחזיק** גם **לשפכי**, אם רצה ראובן לעשות מרזב שכל מי הגשמים יזרמו למקום אחד בחצירו של

שנים ואוכל פירותיה זוכה בה, כך גם המניח קורות על הכותל זכה בו, ואין לך אכילה גדולה מזו. וכן דעת הרא"ש אלא שהרא"ש כתב זאת מטעם אחר דמסתמא כשקנה ממנו רשות לסמוך על כותלו קנה ממנו כל הכותל להיות חצי שלו. אבל הראשונים הביאו בשם רבי יהודה הנשיא ז"ל אלברגלוני, בשם גאון' סובר דאין נאמן לטעון שקנה את הכותל, ואפילו אם החזיק שלש שנים בשימוש זה.

8. על פי הרא"ש כאן, והתוס' לקמן כג א ד"ה והא. אבל הרמב"ן הרשב"א והר"ן פירשו באופן אחר. ולשיטתם כוונת הגמרא דאם החזיק לעשרה קורות דקות יכול להניח במקומם קורה כבידה אחת ששוקלת כעשרה קורות דקות, והחידוש בזה הוא, שלא תאמר דכיון שבקורה כבידה כל הכובד מתרכז למקום אחד לא החזיק לזה, קא משמע לן שהחזיק לזה.

9. לפי הגירסה שלפנינו ועי' בהגהות הב"ח, ובנמוקי יוסף.

בהוצאות הכותל, כיון שהכותל נמצא בחזקת שניהם והוא סמך עליו את קורותיו. אבל אם הניח קורות דקות אין זו ראייה אלא שהשתתף עמו בסכום מועט שתמורת סכום זה נתן לו בעל הבית רשות להניח קורות דקות, אך אין כאן ראייה שהשתתף עמו בכותל גם לענין הנחת קורות כבידות. ואף על גב שהמחלוקת הבאה שמביאה הגמרא לענין נטפי ושפכי, וודאי שהיא בעניני חזקת תשמישין, אין זה אלא שגם שם היא מחלוקת דומה של רב נחמן ורב יוסף, אבל אין ענין המחלוקת שווה.

והריטב"א הקשה עליו עיין שם. ועי' חזון איש סימן ג' ס"ק כ"ו.

האם יכול לטעון שקנה את הכותל?

נחלקו ראשונים מה הדין אם שמעון טוען דמה שהניח קורותיו על גבי כותל ראובן אין זה משום שקנה זכות השתמשות מראובן אלא משום שקנה מראובן חצי מגוף הכותל, האם נאמן לטעון כן או לא. ונפקא מינה אם נפל הכותל, האם יש לראובן חלק במקום הכותל. דעת הרמב"ן שנאמן, וכמו שהיושב בקרקע ג'

שמעון, רשאי לעשות כן, שהרי עדיף לבעל החצר שיזרמו כל המים למקום אחד ולא ינטפו מכל הגג לשטח רחב בשדהו –

אבל אם מתחילה היה מרזב בגגו של ראובן, ונטפו המים מהמרזב לחצירו של שמעון, ולא מחה שמעון, ואחזיק ראובן בחצר לענין שפכי, בחזקה זו עדיין לא אחזיק לנטפי למים הזורמים ללא מרזב, ואם הסיר ראובן את המרזב, יכול שמעון למחות ולהתנגד לכך שהמים שבגג ידלפו לחצירו. שהרי כל החזקה שהחזיק היא רק למרזב, שהמרזב נוח יותר לבעל החצר.

ורב יוסף אמר, אפילו אם ראובן אחזיק בחצירו של שמעון לשפכי למים הנשפכים מן המרזב, הרי בחזקה זו אחזיק גם לנטפי למים הנשפכים ללא מרזב! (10)

איכא דאמרי, יש שאמרו הלכה שונה בשם רב נחמן, דאמר רב נחמן, אם אחזיק ראובן

בחצר שמעון לשפכי שהמים נשפכים ממרזבו לחצר שמעון, בחזקה זו אחזיק גם לנטפי למים הנשפכים ללא מרזב. וכן אם החזיק לנטפי אחזיק גם לשפכי, אבל לצריפא דאורבני, אם עשה ראובן על ביתו גג משופע וכיסהו בענפי ערבה והמים נוטפים מגג זה לחצר, לזה לא החזיק ראובן בחצר שמעון ויכול שמעון למחות בו ולהתנגד, כי היות שגג זה משופע, נוטפים ממנו המים בעצמה רבה ומונעים את ההשתמשות תחת המקום שאליו הם נוטפים, ולכן אף שהחזיק ראובן במים הנוטפים מגג רגיל, על מים הנוטפים מגג זה לא החזיק (11).

רב יוסף אמר אפילו אם עשה ראובן את גג ביתו כצריפא דאורבני גג משופע וכיסהו בענפי ערבה, גם לזה מועילה חזקתו ואין שמעון יכול למחות בו, וכך עבד רב יוסף פסק רבי יוסף הלכה למעשה בעובדא שבאה לפניו באחד שעשה את גג ביתו כצריפא

ההיזק בזה.

11. על פי רש"י, ועי' בהערה הקודמת שיטות הראשונים בזה. ובנימוקי יוסף פירש דאם היה גגו מכוסה ברעפים אינו יכול להניח במקומם ענפי ערבה, לפי שגג המכוסה ברעפים פוסק מלנטוף כשנגמר הגשם, ואילו גג המכוסה בענפי ערבה נוטף ממנו מים הרבה זמן אחר שנגמר הגשם.

רבינו גרשום הביא פירוש נוסף מהו צריפא דאורבני, דכל גג מכוסה בדפיין הסופגים את המים, אבל צריפא דאורבני הם חבילות של גומי או של קנים המונעים מהמים להספג בגג, וגורמים שכל המים יזלו לחצר.

10. טעמו של דין זה הוא, כמו שביארו הרא"ש והתוס' דאין אדם עושה קניין לחצאין, ואם קנה ממנו זכות לשפכי בהכרח שקנה ממנו זכות גם לנטפי. ולכן אף אם המים דשפכי מרובים על המים שבנטפי גם לזה החזיק. ובזה ביאר הבית יוסף את דעת רבי יוסף להלן שהחזיק אף אם עשה צריפא דאורבני, ואף שבזה מתרבה הנזק יותר, מכל מקום יש לתלות שקנה ממנו גם זכות זו.

אבל הרמב"ן הרשב"א והר"ן ביארו שאין הבדל בכמות המים בין נטפי לשפכי, והביאו ראיה דאם לא כן מאי שנא צריפא דאורבני שנחלקו בזה. ולשיטתם גם מה שהתיר רב יוסף בצריפא דאורבני הוא משום שסבר שלא מתרבה

דאורבני(12) .

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, המשכיר בית חדר לחבירו בתוך בירה גדולה בית גדול שיש בו הרבה חדרים, הרי, מזכויות השוכר, להיות משתמש בכתליה, להשתמש בצד החיצוני של קירות החדר שהושכר לו, להניח את חפציו בחורים שיש בכותל, ולתלות את חפציו בזיזיה בזיזים התלויים בכותל, וכן יכול להשתמש בקירות הבית החיצוניים גם שלא כנגד החדר שהושכר לו, עד מרחק ארבע אמות מהחדר שהושכר לו.

ואם החדר שהושכר לו הוא בקומה האחרונה, יכול להשתמש בעובי הכותל להניח חפצים מעל קירות החדר, במקום שנהגו(13) להניח חפצים מעל הכותל.

אבל בתרבין(14) אפדני לא — אין השוכר יכול להניח חפציו בכתלי הגינה שעושים מול טרקלין הבית, אף אם גינה זו נמצאת בתוך ד' אמות לחדרו,(15) משום שאינו עשוי להכנס כלל לגינה זו, כי גינה זו עשויה ליושבי הטרקלין.(16)

דין זה אמר רב נחמן בשם רבה בר אבוח כמבואר לעיל.

ורב נחמן ידידה עצמו אמר, יכול השוכר להניח את חפציו אפילו בתרבין אפדני בגינה העשויה מול הטרקלין(17) —

אבל ברחבה שאחורי הבתים, לא. אין השוכר יכול להניח שם את חפציו, כי אין הרחבה מושכרת לו להשתמש בה.

ורבא אמר, יכול השוכר להשתמש אפילו ברחבה שאחורי הבתים.

אמר רבינא, האי כשורא דמטללתא המניח קורות על גבי כותל חבירו כדי להצל את הקרקע שתחת הקורות, עד תלתין יומין אם היו שם הקורות פחות משלושים יום לא הוי חזקה, ואין יכול לטעון בעל הקורות לבעל הכותל, בזה שלא מחית סימן הוא שקניתי ממך עבור זכות זו עד עולם, כי אין דרך בני אדם למחות במי שמשתמש בכתלם פחות משלושים יום. אבל לבתר תלתין יומין אחר שעברו שלושים יום ולא מחה בו בעל הכותל, הוי חזקה(18), מכך שלא מיחה יש

15. דאם לא כן בלאו הכי אין לו זכות להכנס לשם.

16. על פי רש"י ורבינו גרשום.

17. וביאור מחלוקתם כתב הר"י מיגאש, דבמקום שנהגו שהשוכרים משתמשים בתרבין אפדני, לכולי עלמא יכול להשתמש שם, לפי שעל דעת כן שכר את החדר. ונחלקו במקום שאין מנהג ידוע, מהי דעת רוב בני האדם, האם דעתם להשכיר גם את התרבין אפדני או לא.

18. על פי רש"י. ולפי פירושו מוכח מכאן דאין

12. ועיין לעיל שהבאנו דנחלקו ראשונים אם בצריפי דאורבני הנזק רב יותר מאשר גג רגיל.

13. רבינו יונה והר"ן פירשו דכוונת הגמרא, במקום שנהגו בעלי הבתים להניח חפציהם מעל הכותל, אבל אין הכוונה במקום שנהגו השוכרים להניח את חפציהם על הכותל, דאם כן פשיטא שיכול להניח את חפציו על הכותל, כי אם זהו מנהג השוכרים, הרי על דעת כן שכר את הכותל.

14. השיטה מקובצת הביא, דלכך קוראים לזה 'תרבין אפדני' לפי שמרביצין אותו תמיד במים.